

14.10.2021

POL-2021-124275

Eduskunta
Hallintovaliokunta

VNS 4/2021 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, Lausunto- ja asiantuntijapyyntö
29.9.2021

Nuorten rikollisuus ja radikalisaatio

1 Taustaa

1.1 Nuoret ja alueellinen eriytyminen

Tässä lausunnossa käsitellään nuorten tilannetta Helsingissä alueellisen eriarvoistumisen näkökulmasta. Valtioneuvoston selonteon mukaan valtaosa Suomessa asuvista lapsista ja nuorista voi hyvin ja he syyllistyvät harvoin rikoksiin. Toistuva ja vakava rikollisuus kasaantuu pienelle joukolle lapsia ja nuoria. Ne, jotka tekevät paljon rikoksia, ovat usein myös itse rikoksen uhreja. Lapsuudessa ja nuoruudessa koettu rikollisuus, traumat ja kaltoinkohtelu, kuten perheväkivalta tai kiusaaminen, kohottavat riskiä rikosten tekemiselle ja uhriksi joutumiselle myös aikuisiässä. Rikollisuuden taustatekijöitä sekä tekijöiden että uhrien kohdalla ovat muun muassa heikko sosioekonominen asema, ongelmien ylisukupolvisuus, asuinpaikka, nuori ikä, miessukupuoli, päihteiden käyttö ja persoonallisuuden piirteet sekä häiriöt.¹

Turvattomuus jakaantuu alueellisesti ja sosioekonomisesti. Yleinen eriarvoistumiskehitys näkyy turvallisuudessa erityisesti väkivallan, onnettomuuksien, syrjinnän ja viharikosten sekä eri tavoin ilmenevän kaltoinkohtelun uhkaan liittyen. Suurin taustatekijä turvallisuuden eriarvoisuudessa on köyhyys- ja syrjäytymisriski, joka koskettaa huomattavaa osaa väestöstä. Lisäksi avun saannin nopeudessa on eroja ihmisten asuinpaikan perusteella.²

1.2 Helsingiläisnuorten hyvinvointi alueellisten erojen näkökulmasta

Helsingiläisnuorten hyvinvointi jakautuu alueellisesti. Segregaatio on moniulotteinen prosessi, jossa on ensisijaisesti kyse osallisuudesta ja sosioekonomisista eroista, joihin etnisyys lisäksi kietoutuu. Eriytymisen voimakkuuteen vaikuttavat muun muassa asuntokannan rakenne, yhteiskunnallinen

¹ Vnsp 2021, 15-16.

² Kts ed., 11

osallisuus, koulutusjärjestelmä sekä työmarkkinat. Helsingissä suojaavia tekijöitä ovat sosiaalisen sekoittamiseen perustuva asuntokanta, lähikoulujärjestelmä ja lähiöiden palveluiden saatavuudesta huolehtiminen.³

Helsingin asuinalueiden eriytyminen on voimistunut viime vuosien aikana. Vaikka nuoret voivat keskimäärin hyvin, hyvinvointia heikentävät nuorten mielenterveyden heikkeneminen, lisääntynyt kannabiksen käyttö ja yksinäisyys. Lisäksi koronapandemia heikensi tilannetta, sillä 2020 keväällä helsinkiläisnuorten työttömyys kaksinkertaistui ja myös siinä havaittiin sekä alueellisia että etnisyyksiin liittyviä eroja.⁴

Helsingissä alueiden eriytyminen näkyy voimakkaimmin koulumaailmassa. Koulujen väliset oppimiserot ovat kasvaneet ja esimerkiksi Lauttasaaren ja Mellunkylän peruskoulujen väliset erot voivat olla jopa kolmen vuosiluokan suuruisia. Lisäksi koulukiusaamisen kokemuksissa on alueellisia eroja. Etenkin ulkomaalaistaustaiset lapset kokevat kiusaamista useammin kuin ne lapset, joiden vanhemmat ovat syntyneet Suomessa.⁵

2 Nuorten rikollisuus Helsingissä

2.1 Alaikäisten väkivaltarikollisuus julkisessa keskustelussa

Alaikäisten tekemät väkivaltarikokset ovat olleet esillä sekä julkisuudessa että viranomaisten toiminnassa. Helsingissä uutisoitiin muun muassa Alppipuistossa tapahtuneesta törkeän ryöstön yrityksestä ja myöhemmin Vallilassa tapahtuneesta taposta, joissa epäilty olivat pääosin alaikäisiä. Muutamaa viikkoa myöhemmin uutisoitiin noin 100–150 Helsingin keskustassa ja pääkaupunkiseudun lähiöissä liikkuvasta vaarallisesti käyttäytyvästä nuoresta. Viimeisimmät keskustelut ovat liittyneet etnisiin katujengeihin.

Julkisen keskustelun keskeisenä havaintona on tuotu esiin, että väkivaltarikoksista epäiltyjen alaikäisten määrä on viime vuosina ollut kasvussa, ja erityisesti vuoden 2020 aikana vakavista väkivaltarikoksista epäiltyjen nuorten määrän lisääntyi. Toisaalta kiinnitettiin huomioita nuorten syrjäytymiseen, rikosten kytkeytymiseen huumausaineiden käyttöön sekä useiden epäiltyjen maahanmuuttotaustaan.

2.2 Alaikäisten väkivaltarikollisuus kyselytutkimuksissa

Sekä tuoreen Kouluterveyskyselyn⁶ että Nuorisorikollisuuskyselyjen⁷ mukaan nuorten pahoinpitelyt ovat vähentyneet selvästi. Nuorisorikollisuuskyselyn mukaan väkivalta on vähentynyt kolmanneksen vuosina 2008-2020. Kuusi prosenttia nuorista kertoi kantaneensa teräasetta julkisella paikalla,

³ Turvallinen Helsinki -verkosto 24.11.2020.

⁴ Kts ed.

⁵ Kts ed.

⁶ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

⁷ <https://researchportal.helsinki.fi/fi/projects/nuorisorikollisuuskysely>

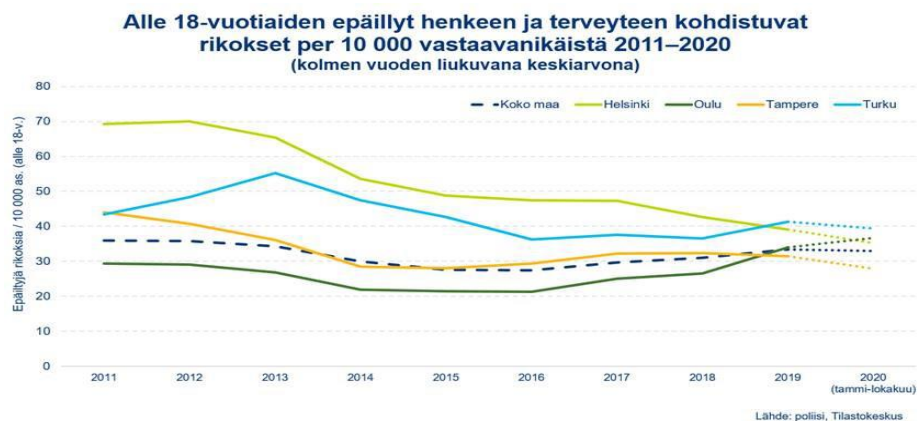
neljä prosenttia osallistuneensa pahoinpitelyyn ja kaksi prosenttia varastaneensa uhkaamalla.⁸

2.3 Alaikäisten väkivaltarikollisuus rikostilastoissa

Poliisin tilastojen mukaan perusmuotoiset ja törkeät pahoinpitelyt ovat vähentyneet viimeisen 15-vuoden aikana, mutta viime vuosien aikana positiivinen kehitys näyttää pysähtyneen ja etenkin perusmuotoisten pahoinpitelyjen määrä on kasvanut. Lisäksi poliisin selvittämät ryöstöt ovat yleistyneet.⁹

Myös alaikäisten nuorten tekemien henkirikosten eli tappojen, murhien ja surmien sekä niiden yritysten määrä on lisääntynyt aiempiin vuosiin nähden. Määrä on kuitenkin yhä vähäinen ja vuosittainen vaihtelu suurta. Suurin osa teoista jää yrityksiksi ja toteutuneista henkirikoksista epäiltyjä on vuosittain vain muutamia.¹⁰

Helsingissä nuorten väkivaltarikosten määrä on vähentynyt kymmenessä vuodessa. Tilastokeskuksen lukujen mukaan kolmen vuoden liukuvana keskiarvona mitattuna saman ikäisten määrään suhteutetut nuorten väkivaltarikokset ovat puolittuneet Helsingissä 2011–2020 samalla, kun koko maan luvut ovat pysyneet melko ennallaan. Oulussa ja Turussa nuorten väkivalta on kääntynyt viime vuosina kasvuun (Kuvio1).

Kuvio1. Alaikäisten henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista epäiltyjen määrät joissakin kaupungeissa 2011–2020. Luvut suhteutettu saman ikäisten nuorten määriin (Mika Sutela 2020).

Poliisin tilastojen mukaan vuoden 2021 ensimmäisten kuuden kuukauden aikana Helsingin poliisin tietoon tulleet, erityisesti alle 15-vuotiaiden tekemät pahoinpitelyt lähes kaksinkertaistuivat edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan nähden. Helsingin poliisin Poliisihallitukselle tekemän selvityksen mukaan suuri osa pahoinpitelyistä tapahtui kouluissa ja niissä ilmoittajina ovat pääasiassa nuorten vanhemmat (57 kpl vuonna 2021, kun vuonna 2020 vain 19 kpl). Ilmoitukset tehtiin pääasiassa internetin kautta. Viranomaisten,

⁸ Suonpää, K. & Kaakinen, M. (2021). Onko nuorten tekemä väkivalta vähentynyt? Haaste 3/2021. [Haaste-lehti - Rikoksentorjunta.fi](https://haaste-lehti-rikoksentorjunta.fi)

⁹ Kts ed.

¹⁰ Kts ed.

kuten koulun henkilökunnan tai sosiaalitoimen ilmoitusalttiudessa ei tapahtunut merkittävää muutosta. Onkin mahdollista, että loppuvuodesta 2020 alkanut julkinen keskustelu nuorten teräaseista, väkivallasta ja jengiytymisestä lisäsivät vanhempien ja huoltajien ilmoitusalttiutta poliisille.¹¹

3 Väkivaltarikoksia tekevät nuorisoryhmät

3.1 Rap-kulttuuri

Nuoret tekevät väkivaltarikoksia yleensä yhdessä. Vuoden 2021 aikana pääkaupunkiseudulle on muodostunut muutamien rap-artistien ympärille koostuvia nuorten miesten porukoita, joiden on havaittu ihannoivan väkivaltaista rap-kulttuuria. Osa nuorista myy huumeita ja tekee väkivaltarikoksia. Kaikkiaan rap-porukoihin kuuluu noin 20 nuorta aikuista iältään 20-25 vuotta. Artistit hankkivat nuorten suosiota sosiaalisessa mediassa rap-videoiden avulla. Rap-kulttuuriin liitetään usein ns. "roadman" -ilmiö, jolle tunnusomaista ovat kalliit merkkivaatteet ja -laukut sekä rikollisuus.

Rap -porukoiden välillä on havaittu jännitteitä, jotka ovat johtaneet keskinäiseen nokitteluun ja vakavaan väkivaltaan. Ryhmät tekevät toisiaan solvaavia musiikkivideoita, joissa artistit käyttävät erilaisia "jengitunnuksia". Vaikka rap-porukat korostavat videoillaan väkivaltaa ja omaa asuinaluetta, ryhmien ei ole havaittu tavoittelevan suoraan tai välillisesti reviirin valtaamista rikosten tekoa varten eli kadunkulmien haltuunottoa. Ei ole myöskään olemassa tilannetta, jossa ihmiset välttäisivät tiettyjä asuinalueita kyseisten rap-porukoiden pelossa. Joillakin rap-porukoiden jäsenillä on kuitenkin havaittu yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

4 Radikalisoituminen

Sisäministeriön väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020 mukaa väkivaltainen radikalisoituminen on prosessi, jonka myötä yksilöt päätyvät käyttämään väkivaltaa tai uhkaamaan sillä, kannustamaan siihen tai oikeuttamaan se aatemaailmalla perustellen. Radikalisoitumisprosessin edetessä yksilö alkaa hyväksyä ja ihannoimaan väkivaltaa riippumatta siitä, millaisella aatemaailmalla tai eri aatteista otetuilla vaikutteilla hän väkivaltaa perustelee. Aatemaailmalla puolestaan tarkoitetaan ajatusrakennelmia, jotka ovat yhteisiä jollekin ihmisryhmälle, ja joiden lähtökohtina ovat tulkinnat ihmisryhmistä, maailmasta, uskonnosta, ihmisten ja valtioiden välisistä suhteista, ihmisarvosta, pyhästä sekä ei-pyhästä tai vastaavista sekä yksilön toimintaa ohjaavista uskomuksista.¹²

Yleisesti voidaan sanoa, että nuorten radikalisoituminen ei ole Helsingissä ilmiö. Väkivaltainen ekstremismi on Helsingissä muutenkin harvinaista. Vuonna 2017 määritelmään sopivia rikoksia tehtiin 57 kpl kun viime vuonna

¹¹ Helsingin poliisilaitoksen selvitys Poliisihallitukselle POL-2021-99640.

enää kymmenen¹³. Poliisille nuorten radikalisoituminen on viime vuosina näkynyt lähinnä Skini-aatetta kannattavan ryhmän väkivaltana Pohjois-Helsingissä. Ryhmän toiminta saatiin loppumaan poliisin ennalta estävillä toimilla jo yli vuosi sitten.

5 Toimenpiteet

5.1 Nuoriin kohdennettu kontrolli

Nuoriin kohdistuva kontrolli on lisääntynyt viime vuosikymmeninä. Nuoret joutuvat yhä useammin poliisien ja vartijoiden toimenpiteiden kohteiksi samalla kun nuorisorikollisuuden määrä on pitkällä aikavälillä vähentynyt. Valtaosa nuorista luottaa edelleen poliisiin, mutta etnisiin vähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat osittain, että heitä ei kohdella samalla tavalla kuin valtaväestöön kuuluvia nuoria. Tämä proseduaalisen epäoikeudenmukaisuuden kokemus vaikuttaa luottamukseen ja sitä kautta myös poliisiin kohdistuvaan vastustukseen. Poliisi voi jo pienillä eleillä muuttaa tätä kokemusta positiivisemmaksi. Ulkomailla on huomattu, että nuorisomellakoitsijoiden ja katujengiläisten taustat ovat samankaltaisia. Syyt osallistua mellakoihin ja jengien toimintaan ovat samantyyppisiä. Niihin vaikuttavat esimerkiksi kokemukset omien mahdollisuuksien puutteesta, poliisin epäoikeudenmukaisesta toiminnasta, taloudellinen epätasa-arvo ja koulutuksen puute. Lisäksi on huomattu, että keskeistä jengiytymisen ehkäisemisessä on välttää suhtautumista nuorisoporukoihin ”jengeinä”, sillä ”jengi”-leima omaksutaan herkästi, mikäli se tulee ulkopuolelta.¹⁴

Rikosten ennaltaehkäisemiseksi tarvitaan sekä nuoria tukevia että ohjaavia toimenpiteitä. Esiin nousevien haitallisten nuorisoilmiöiden torjunta edellyttää poliisilta riittävää määrää kentällä toimivia ilmiöihin perehtyneitä poliisimiehiä, jotka pystyvät yhdessä tunnistamaan ja puuttumaan ilmiöihin yhdessä poliisin sisäisten ja ulkoisten yhteistyö tahojen kanssa. Ilmiöiden havaitseminen sekä kaduilla että sosiaalisessa mediassa on työtä, jota poliisin tulisi tavoitteidensa näkökulmasta entisestään lisätä. Samoin välitön puuttuminen rikoksiin esitutkintaprosessin kautta siten, että tutkinnan lisäksi pystytään huomioimaan myös rikoksia ennalta estävät näkemykset ja mahdollisten suojaavien tekijöiden vahvistaminen eri palveluketjujen kautta ovat haasteita, jotka vaativat poliisilta kasvavaa työpanosta ja entistä parempaa asiantuntijuutta.

5.2 Asuinalueiden kehittäminen

Nuorten ongelmassa on suuria alueellisia eroja. Asuinalueita tulee kehittää kokonaisvaltaisesti ja pyrkiä poistamaan alueellisiin eroihin johtavia juuri-

¹³ Rikoksissa oli kyse rasistisesta pahoinpitelystä, mielenosoituksen yhteydessä tehdystä poliisin väkivaltaisesta vastustamisesta ja Pride -viikkoon liittyvästä Kansallismuseon henkilökuntaan kohdistuneesta uhkauksesta. Seitsemän rikosilmoitusta koski kiihottamista kansanryhmää vastaan. Niissä oli kyse antisemitististen ja muukalaisvastaisten tarrojen liimaamisesta ihmisten näkyville, Kohti Vapautta -lehtisten jakamisesta postilaatikkoihin sekä vähemmistövästaisestä nettikirjoituksesta.

¹⁴ Helsingin poliisilaitoksen taustaraportti POL-2020-73190.

syitä. Sektorien välistä yhteistyötä tulee kehittää ja miettiä uusia keinoja yhteisöjen ja nuorten tukemiseen. Vaikka huolia ja haasteita ilmenee, Helsinki ei ole kuitenkaan ns. Ruotsin tiellä. Helsingissä haitallista kehitystä ehkäiseviä suojaavia tekijöitä ovat muun muassa erilainen asuntopolitiikka ja koulutusjärjestelmä sekä lähiöpalvelut.¹⁵

Poliisilla on ammattitaitoa osallistua asuinalueiden kehittämiseen turvallisuusnäkökohdat huomioiden. Toisaalta erilaisiin tieteellisiin malleihin, kuten CPTED perehtyminen ja mallien käytäntöön soveltaminen on vielä poliisin ja kaupungin yhteistyökentässä vähäistä. Lisäämällä sekä osaamista, että yhteistyötä asuinalueiden kehittämisessä voidaan entistä paremmin torjua asuinalueiden kehittymistä turvattomaan suuntaan ja sitä kautta vaikuttaa kaupunkilaisten eriarvoistumiseen. Poliisi on koettu hyödyllisenä yhteistyö tahona alueellisissa yhteistyörakenteissa, kuten ympäristötyön, nuoriso- ja päihdetyön, sekä koulujen kanssa tehtävän turvallisuustyön saralla. Nykyisillä voimavaroilla poliisi joutuu tekemään toistuvasti valintoja siitä, mihin käytössä olevat voimavarat kulloinkin voidaan tarkoituksenmukaisimmin kohdentaa. Helsingin monikulttuuristuminen edellyttää poliisilta jatkuvasti parempaa kulttuurista ymmärrystä, sekä lisääntyvää yhteistyötä eri kieli ja kulttuuritaustaisten yhteisöjen kanssa. Poliisin tavoite on rekrotoida palvelukseensa erilaisista taustoista tulevia ihmisiä. Samalla poliisin tulisi kyetä lisäämään eri kulttuuritaustaisten tahojen kanssa työskentelevien poliisien määrää ja rakentaa siltoja eri väestöryhmien, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden välille.

5.3 Kohdennetut moniammatilliset toimenpiteet

Helsingissä on käytössä toimivia yhteistyömalleja kiusaamisen ehkäisystä vakavan rikoskierteen katkaisuun. Eräs esimerkki paikallisen tilannekuvan ylläpitämisestä ja palvelujen koordinoimisesta on Turvallinen Helsinki -verkosto. Verkoston alatyöryhmissä tuotetaan tietoa muun muassa polarisaatioon ja nuoriin liittyvistä turvallisuusilmiöistä ja luodaan konkreettisia toimintamalleja tilanteiden ratkaisemiseksi. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi nuorten jengiytymistä selvittävä alatyöryhmä, al-Hol leiriltä palaavien perheiden tukimalli ja maahanmuuttajien erityiskysymykset kouluissa.

Poliisi kohtaa nuorten rikosoirehdintaa hälytystehtävien lisäksi erilaisissa yhteistyörakenteissa yhdessä valittujen yhteistyökumppaneiden kanssa. Koulujen turvallisuus- tai rikosongelmiin on Helsingissä luotu malleja, joissa poliisi tulee koulun omien voimavarojen ollessa riittämättömiä, työskentelemään yhdessä koulun henkilökunnan kanssa tavoitteena ratkaista turvallisuus ja rikosongelmia pidempikestoisella tavalla. Koulujen ulkopuolella poliisi jalkautuu ja liikkuu nuorten parissa yhdessä sosiaalitoimen, nuorisotoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyö on luontevaa ja tuottaa osallistujille turvallisen tavan kohdata nuoria nuorten luontaisessa

¹⁵ Turvallinen Helsinki -verkosto 24.11.2020.

ympäristössä. Usein rikosoirehdintaan tai aiheutettuihin häiriöihin pystytään puuttumaan lähes reaaliaikaisesti. Kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on myös etsitty rikosprosessia nopeampia tapoja käsitellä ja sovitella sellaisia rikoksia, joiden käsittely ei syystä tai toisesta edellytä rikosprosessia.

Osa tavatuista nuorista on elämäntilanteessa, jossa nopealla kohtaamisella ei oletettavasti saavuteta rikosoirehdinnan näkökulmasta kestäviä tuloksia. Helsingin poliisilaitoksella toimii moniammatillinen Ankkuri-tiimi, jossa poliisi, sosiaalityö ja psykiatrinen sairaanhoito työskentelevät yhdessä kolmen ammattikunnan työkaluilla ja osaamisella. Nuori kohdataan tiimin toimesta ja selvitetään millaisin tukitoimin nuoren tilannetta pystyttäisiin parantamaan yksilölliset olosuhteet ja tavoitteet huomioiden. Tiimi työskentelee läheisessä yhteistyössä alle 18-vuotiaiden rikoksia tutkivan nuorisotutkintaryhmän kanssa. Yhteistyön kautta on mahdollista rakentaa nuoren haastavaan tilanteeseen kokonaispolku, jossa nopea puuttuminen rikosoirehdintaan, rikosprosessi, erilaiset nuorta ja tämän perhettä tukevat toimet, sekä nuoren tilanteen seuranta saadaan nivottua toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi.

Vaikka nuorten tilanne on pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna kokonaisuutena parantunut, poliisin asiakkaaksi päätyvien nuorten tilanne on muuttumassa entistä haastavammaksi. Nopeutuneen tiedonvälityksen ja globaalien nuorisokulttuurien kautta poliisille tulee jatkuvasti tietoon nuorisoilmiöitä, joihin saattaa liittyä vakavankin väkivallan uhkaa. Aseistautuminen, väkivallalla uhkailu, konfliktien ratkaiseminen väkivaltaa käyttämällä, viholliskuvien luominen, ja osallistuminen suoranaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen ovat asioita, joita poliisille tulee nuorten kohdalla vastaan entistä useammin. Jotta poliisi pystyy jatkossakin puuttumaan haitalliseen kehitykseen ja muodostamaan ajantasaista ja oikeaa tilannekuvaa ilmiöistä, tulee edellä kuvattuja yhteistyörakenteita entisestään vahvistaa. Samaan aikaan on tärkeää, että poliisilla on resursseja puuttua äkillisiin tapahtumiin myös hälytysluonteisesti, sekä tutkia ilmi tulleet rikosasiat viipymättä.

Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävä toiminto ja nuorten rikoksia tutkiva ryhmä jatkaa suunniteltuja toimenpiteitä rikoksia tekevien nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi. Viime vuonna nuoriin kohdistetut moniammatilliset toimet vähensivät toimenpiteiden kohteena olleiden nuorten rikollisuutta keskimäärin 45 prosenttia.

Poliisipäällikkö
Poliisikomentaja

Lasse Aapio

Komisario

Katja Nissinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 14.10.2021 klo 13:05. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.